

8. Конституція Індії [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.concourt.am/armenian/legal_resources/world_constitutions/constit/india/india--r.htm#sub_para_N_994
9. The Protection of Civil Rights (PCR) Act 1955// [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.tribal.nic.in/actRules/PCRAct1955.pdf>
10. Харинин А.И. Социально-экономическое положение далитов после упразднения каст (1950-2010 гг.) / Харинин А.И. // XVII Региональная конференция молодых исследователей Волгоградской области, г. Волгоград, 6-9 ноября 2012 г. – Волгоград : Издательство ВолГУ, 2012. – С. 193-194.
11. Rao H., Babu M. D. Scheduled Castes and Tribes, Socio-Economic Upliftment Programmes. New Delhi: Ashish Publishing House, 1994. – P. 8.
12. Death sentences dropped for mob murder of Dalit family [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bbc.com/news/10627073>
13. Юрлова Е.С. Индия от неприкасаемых к далитам. – М.: ИВ РАН, 2003. – С. 302.
14. В. Скосырев. Касты Индии бьются за долю пирога [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ng.ru/world/2015-08-27/1_india.html

УДК 343.163+343.123.1«18/19»

ПРОКУРОРСЬКИЙ НАГЛЯД ЗА ВИЯВЛЕННЯМ ПОЛІЦІЄЮ ЗЛОЧИННИХ ДІЯНЬ У РОСІЙСЬКІЙ ІМПЕРІЇ ПІСЛЯ СУДОВОЇ РЕФОРМИ 1864 РОКУ

Горбачов В. П.,

кандидат юридичних наук, доцент,
адвокат

Анотація: у статті розглянуто зміст та стан прокурорського нагляду за виявленням поліцією злочинних діянь у Російській імперії після судової реформи 1864 року, простежено тенденцію розширення повноважень прокуратури з нагляду за прийняттям поліцією рішень за результатами проведеного дізнання.

Ключові слова: прокуратура, поліція, дізнання, нагляд, кримінальне переслідування.

Анотация: в статье рассмотрено содержание и состояние прокурорского надзора за обнаружением полицией преступных деяний в Российской империи после судебной реформы 1864 года, прослежена тенденция расширения полномочий прокуратуры по надзору за принятием полицией решений по результатам проведенного дознания.

Ключевые слова: прокуратура, полиция, дознание, надзор, уголовное преследование.

Annotation: the article deals with the content and the state of prosecutor's supervision over detection by the police of criminal acts in the Russian Empire after the judicial reform of 1864, traced the tendency of expanding the powers of the Prosecutor's office for supervision over the acceptance of police decisions on the results of the conducted inquiry.

Key words: prosecutor's office, police, inquiry, supervision, criminal prosecution.

У кримінальному процесі принципове значення має початковий етап провадження, під час якого вирішується питання про наявність або відсутність злочинного діяння. У зв'язку з тим, що від вирішення цього питання залежить подальший хід усього процесу, важливим є забезпечення законності ухваленого рішення. Одним із засобів забезпечення законності під час виявлення злочинних діянь є прокурорський нагляд. А для вирішення сучасних проблем корисним є вивчення історичного досвіду Російської імперії після судової реформи 1864 року, у результаті якої кримінальний процес був докорінно реорганізований.

У дорадянський період деякі аспекти прокурорського нагляду за провадженням дізнання висвітлені в роботах Ф. І. Грьодингера, М. В. Муравйова, А. О. Соколова, І. Я. Фойницького, І. Г. Щегловітова й ін. У роботах радянських і сучасних дослідників багато уваги приділено питанням поліцейського дізнання. Однак проблеми прокурорського нагляду за його провадженням не дістали достатньої розробки. У роботах В. Г. Бессарабова, Ю. М. Горячківської, С. М. Казанцева, О. Є. Кутафіна, К. П. Краковського, Р. В. Савуляка, В. В. Сухоноса, Ю. А. Холода, П. Ф. Щербини, О. Н. Ярмиша та інших дослідників зачіпаються лише деякі аспекти прокурорського нагляду за дізнанням.

У зв'язку із цим метою статті є аналіз змісту й стану прокурорського нагляду за виявленням поліцією злочинних діянь, а також тенденцій його розвитку в Російській імперії після судової реформи 1864 року.

У результаті судової реформи проведення попереднього слідства було вилучено з повноважень поліції й передано судовим слідчим. Водночас закон передбачив деяку участь поліції в розслідуванні злочинів і провин, яка полягала, зокрема, у виявленні злочинних діянь. Ця діяльність поліції включала отримання або збір відомостей про вчиненні діяння, при необхідності їх перевірку шляхом проведення дізнання, повідомлення судової влади про виявленні злочинні діяння й передачу їй зібраних матеріалів (ст. ст. 250-251, 253, 306-307 Статуту кримінального судочинства – далі СКС) [1, с. 2-3; 2, с. 6-9; 3, с. 12; 4, с. 6].

Прокуратура зобов'язана була здійснювати нагляд за діяльністю поліції з виявлення злочинних діянь. При цьому міністр юстиції зобов'язував працівників прокуратури особливу увагу звертати на: 1) спостереження за правильністю застосування й виконання чинами поліції положень Статуту кримінального судочинства, які регулювали: інформування поліцією прокуратури про вчиненні злочини й про передачу матеріалів дізнання

слідчому; надання до прокуратури матеріалів, у яких поліція не знаходила ознак злочинного діяння (ст. ст. 250, 253, 255 СКС) і 2) вжиття заходів до виявлення «злочинів безмовних», тобто таких, які залишалися не заявленими владі у зв'язку з відсутністю скаржника або з інших причин; при цьому пропонувалося звертати увагу на інформацію про такі злочини, що з'являлися в періодичній пресі [5, с. 35-36].

Відомості про вчиненні злочини поліція отримувала з різних джерел (з оголошень, скарг, повідомлень, чуток, тощо), а також у результаті безпосереднього виявлення злочинів. Статут кримінального судочинства встановив, що поліція про всі події, що містили в собі ознаки злочину або провини, зобов'язана була негайно й не пізніше доби повідомляти судовому слідчому й до прокуратури (ст. 250 СКС) або ж мировому судді за підсудністю (ст. 251 СКС). У підготовчій комісії з розробки цього Статуту висловлювалися пропозиції про те, щоб відомості про злочини поліція направляла не слідчому, а прокуророві, який визначав би, чи є привід до порушення справи, і потім передавав би матеріали слідчому. Однак цю пропозицію прийнято не було за мотивами «виграшу часу», а для подальшого здійснення прокурорського нагляду за діями слідчого встановлено обов'язок поліції про всі злочини повідомляти не тільки слідчому, але й до прокуратури [6, с. 131-133].

На практиці поліція часто порушувала зазначені вимоги закону. Наприклад, за свідченням в 1869 році товариша прокурора Курського окружного суду, Білгородською поліцією ці положення закону «майже зовсім не дотримувалися» [7, с. 748]. У цьому ж році у зв'язку з тим, що поліцейські, повідомляючи судовим слідчим про вчиненні злочини, нерідко про них не повідомляли до прокуратури, міністр юстиції виніс це питання на обговорення Правлячого Сенату. Він вважав за необхідне зобов'язати губернаторів сприяти тому, щоб чиновники поліції повідомляли до прокуратури про вчиненні злочини. Міністр запропонував Сенату наказати «кому потрібно» точно й неухильно виконувати зазначені вимоги закону. У зв'язку із цим Сенат 9 січня 1870 року ухвалив спеціальний указ, у якому підтвердив обов'язок різних установ і посадових осіб дотримуватися статей 250, 255 і 1090 СКС. Цей указ було спрямовано губернаторам для виконання [8, с. 37].

Однак і після цього положення не змінилося. У середині 90-х років у ревізійному звіті по округу Одеського окружного суду відзначено, що вимоги ст. 250 СКС міська поліція «звичайно не виконує» [9, с. 84-85]. В окрузі Орловського окружного суду повітова поліція відрізнялася «майже суцільним» порушенням ст. 250 СКС [10, с. 8]. А загалом в імперії, наприклад, в 1894 році ревізійні звіти зафіксували 9464 факти недотримання поліцією передбаченого ст. 250 СКС добового строку, тобто 8,7% від загальної кількості порушень поліцією кримінальних переслідувань [11, с. 196, 200-212].

Причини зазначених порушень називалися різні. Зокрема, «звичайну, не волаючу повільність» поліція часто виправдовувала виконанням інших, не менш серйозних своїх обов'язків [12, с. 211].

На незначні порушення поліцією вимог статті 250 СКС прокурори реагували шляхом «роз'яснень, нагадувань, застережень», а у випадках серйозних порушень питання щодо притягнення винних до відповідальності вони ставили перед судом. Заходи, що застосовувалися, мали певний позитивний ефект. Наприклад, у результаті «особливих наполягань» прокуратури Одеського окружного суду на точному виконанні закону поліція про більш важливі злочини стала негайно сповіщати не тільки слідчого, але й дільничного товариша прокурора [12, с. 110, 114].

Водночас недотримання строку повідомлення про вчинене злочинне діяння деякі прокурори не вважали серйозним порушенням і тому не реагували на нього. Наприклад, прокуратура Калузького окружного суду відзначала, що недотримання повітовою поліцією вимог ст. 250 СКС не здійснювало шкідливого впливу на хід попереднього слідства, тому вона не вживала будь-яких заходів. Неточне виконання ст. 250 СКС не вважала недоліком і прокуратура Варшавського судового округу, яка вважала, що «у масі неважливих злочинних діянь» спеціальне повідомлення про самий злочин практичного значення не мало [9, с. 110-112].

Поліція повинна була повідомляти судового слідчого й до прокуратури тільки про злочинні діяння. Про події, що не містили ознаки злочину або провини, вона не зобов'язана була повідомляти [13, с. 20]. А у випадках, коли ознаки злочинного діяння були сумнівні або коли про подію, що мала такі ознаки, поліції ставало відомо за чукою (народним поголосом) або взагалі із джерела не цілком достовірного (з оголошення не очевидців, безіменних пасквілів тощо), то, не повідомляючи про таку подію слідчому й прокуророві, поліція повинна була провести дізнання з метою впевнитися, чи дійсно подія відбулася й «чи точно в ньому містяться ознаки злочину або провини» (ст. ст. 253, 299, 300 СКС). Дізнання проводилося для «первісного виявлення злочину», для перевірки наявності ознак злочину [1, с. 21]. Воно повинно було проводитися не за всякою подією взагалі, а тільки за такою, у якій передбачалася наявність злочину або провини [14, с. 154].

Закон не вказував, чи зобов'язана поліція повідомляти прокурора про початок дізнання за подіями із сумнівними ознаками злочину або провини, і чи повинен прокурор здійснювати нагляд за проведенням дізнання за такими подіями. А на запит міністерства юстиції із цього приводу від 31 січня 1881 року всі прокурори судових палат, за винятком прокурорів Московської й Варшавської палат, визнали суттєво необхідним установлення правильного нагляду прокуратури за ходом дізнань у зазначеній категорії справ. Прокурори Казанської, Одеської, Санкт-Петербурзької, Саратовської і Харківської судових палат наполягали на обов'язку поліції негайно й ніяк не пізніше доби повідомляти в прокуратуру про початок дізнання за подією, не цілком достовірною або ознаки якої сумнівні. Однак прокурор Московської судової палати С. Гончаров при існуючих штатах прокуратури вважав цей новий обов'язок занадто обтяжливим й важким. А прокурор Варшавської судової палати вважав, що повідомлення прокуратурі про початок дізнання «досить часто не могло б бути належним чином проконтрольоване при невловності таких приводів» до початку дізнання, як народна поголоска або особистий розсуд поліцейських чинів [12, с. 345-346]. Про деякі такі події прокуратура дізнавалася випадково або з доповідей про найбільш важливі злочини [9, с. 89, 91]. Однак фактично повідомлення до прокуратури про події не завжди мали практичне значення. Наприклад, деякі товариші прокурора Новочеркаського окружного суду, отримавши від поліції повідомлення про події, ухвалювали рішення «виждати дізнання» [15, арк. 93, 110, 121].

Під час обговорення Державною Радою в 1884 році доповнень ст. 253 СКС було визнано для користі справи бажаним, щоб поліція повідомляла прокуратуру про початок дізнання по подіях із сумнівними ознаками злочину; однак покладання на поліцію обов'язку направляти прокуророві такі повідомлення було відкладено «надалі до подальших вказівок досвіду» [16, с. 267]. А урядова комісія, оцінюючи в 1897 році загальний стан прокурорського нагляду за дізнанням по таких подіях, відзначила, що спостереження за діями поліції з проведення дізнань за ст. 253 СКС здійснювалося прокуратурою «у досить слабкому ступені», тому що у величезній більшості випадків вона не мала відомостей про те, що поліція розпочала дізнання. У деяких ревізійних звітах були ще більш різкі оцінки. Наприклад, у ревізійному звіті по округу Одеського окружного суду зазначено, що за діями поліції за ст. 253 СКС «ніякого спостереження немає». В іншому звіті відзначено, що вся діяльність поліції з проведення дізнань про події із сумнівними ознаками злочинів здійснювалася «по за фактичним контролем і спостереженням» з боку прокуратури, яка довідувалася про таку подію тільки після закінчення дізнання, коли отримувала або матеріал дізнання для його припинення в порядку ст. 253 СКС, або повідомлення про передачу дізнання судовому слідчому [9, с. 71, 88, 91].

У зв'язку із цим у ревізійних звітах висловлювалися різні пропозиції про зміну існуючого порядку. Наприклад, у ревізійному звіті по округу Ніжинського окружного суду висловлено побажання, щоб поліція повідомляла до прокуратури про початок усіх дізнань, тому що тільки при цій умові прокуратура буде мати можливість контролювати дії поліції з проведення нею дізнання і керувати цими діями. Це визнавалося тим більше необхідним, що за ст. 253 СКС поліція не була обмежена будь-яким строком проведення дізнання, яке нерідко проводилося занадто тривалий час [17, с. 62].

Закон не передбачив обов'язок поліції повідомляти до прокуратури про події без ознак злочину, однак прокурори деяких судових палат самі встановлювали такий обов'язок по деяких подіях. Наприклад, прокурор Харківської судової палати у своїй інструкції 1914 року вимагав, щоб поліція негайно повідомляла до прокуратури про всі «видатні події» навіть, якщо вони не мали «явних слідів злочину» [3, с. 37].

Закон нічого не говорив про порядок закінчення дізнання, у якому не підтвердився факт злочинного діяння. На практиці на першому етапі після проведення судової реформи такі дізнання припинялися поліцією й для перевірки в прокуратуру не представлялися [18, с. 26]. За твердженням М. В. Муравйова, дізнання про сумнівні події, у результаті яких не були встановлені ознаки злочину, припинялися постановами поліцейського управління; у судові органи такі дізнання не передавалися й ними не перевірялися [19, с. 456]. Однак, за зауваженням Урядуючого Сенату ще в ухвалі № 9105 від 9 грудня 1873 року, такий порядок не був передбачений законом; тому матеріали дізнань не підлягали передачі в поліцейське управління на обговорення; у зв'язку із цим у одній зі справ Сенат визнав незаконним припинення поліцейським управлінням дізнання, що було передане йому становим приставом [13, с. 19-20]. Проте, в інструкції прокурора Київської судової палати 1883 року передбачені певні випадки, у яких поліція могла припиняти дізнання без повідомлення про це судовій владі [1, с. 23].

Для з'ясування думок прокурорів судових палат про порядок закінчення дізнання, яке проводилося у зв'язку із сумнівністю події (ст. 253 СКС), міністерство юстиції 31 січня 1881 року направило їм особливий запит, на який вони надали свої міркування й пропозиції [12, с. 345].

З питання припинення справ, у яких не встановлені ознаки злочину або провини, були висловлені різні думки. Прокурори Казанської, Київської, Одеської й Санкт-Петербурзької судових палат висловилися за те, щоб усі такі дізнання після їх завершення поліція представляла до прокуратури, від якої повинно залежати або направлення дізнання до місцевого поліцейського управління для його припинення, або безпосередня передача дізнання судовому слідчому для проведення слідства, або повернення матеріалів у поліцію для їхньої передачі мировому судді. Однак ті прокурори судових палат, які висловилися за віднесення справ даної категорії до ведення прокуратури, визнавали зайвим участь поліцейського управління у вирішенні питання про припинення дізнання [12, с. 345-346].

Питання щодо порядку припинення дізнання, у ході якого не підтвердився факт вчинення злочину або провини, не однаково вирішували й інструкції прокурорів судових палат, що видавалися для поліції. Наприклад, інструкції прокурорів Казанської і Московської судових палат 1880 і 1881 років указували, що, якщо поліція проводила дізнання за власним розсудом й у події не встановила ознаки злочину, то вона припиняла дізнання власною владою, не повідомляючи судове відомство [20, с. 13; 20, с. 16]. А в інструкції прокурора Київської судової палати 1883 року з посиланням на ухвалу Урядуючого Сенату № 9105 за 1873 рік закріплено, що, якщо склад злочину не встановлений, то поліція направляє дізнання на розпорядження дільничного товариша прокурора з урахуванням «того загального правила, що спостереження за дослідженням злочинів закон покладає на прокурорський нагляд, найближче зацікавлений у виявленні їх» [1, с. 22].

На законодавчому рівні питання щодо порядку закінчення дізнання було урегульовано законом від 1 травня 1884 року, який доповнив статтю 253 СКС і встановив, що рішення про подальше направлення справи, у якій не встановлено ознаки злочину або провини, залежало від прокуратури, куди такі дізнання повинні представлятися для перевірки. Тепер поліція не мала право своєю владою припиняти дізнання. Відповідно до нового порядку, матеріали проведеного дізнання, що не підлягали передачі судовому слідчому або мировому судді, поліція повинна представляти прокурору або його товаришу, які або припиняли дізнання, або давали вказівку про його доповнення, або ж вирішували питання про порушення судового переслідування. Якщо прокуратура в події вбачала ознаки злочину або провини, то вона передавала дізнання судовому слідчому або доручала поліції порушити переслідування винного перед мировим суддею [22, с. 268].

Із прийняттям зазначеного закону нагляд прокурора був розповсюджений на всі справи (підвідомчі не тільки загальним, але й мировим судам), які передбачалося припинити. Якщо раніше на діяльність поліції у справах, підвідомчих мировим судам, прокурорський нагляд не поширювався, то закон 1 травня 1884 р. частково підкорив її такому нагляду: на поліцію покладено обов'язок представляти до прокуратури для перевірки матеріали всіх дізнань, по яких не встановлено ознаки злочину, а прокуратурі надано право припиняти провадження таких дізнань [23, с. 533].

Однак на практиці прокуратура не завжди мала можливість перевірити законність проведеного поліцією дізнання, тому що в деяких випадках, коли в результаті дізнання факт злочину або провини не підтверджувався, поліція про це в прокуратуру не повідомляла. Такі факти були в округах Воронежського, Гродненського, Житомирського, Московського й Сумського окружних судів [9, с. 89].

Після прийняття закону 1 травня 1884 року прокурори судових палат внесли відповідні зміни у свої інструкції. Наприклад, прокурор Московської судової палати М. В. Муравйов у своїй інструкції 1886 року (на відміну від інструкції колишнього прокурора палати С. Гончарова) передбачив, що дізнання, у яких поліція не встановила ознаки злочину або провини, повинні направлятися для перевірки дільничному товаришеві прокурора, який вів спеціальний наряд переписки про дізнання, спрямовані поліцією на підставі ст. 253 СКС. За результатами перевірки товариш прокурора про сутність свого розпорядження повинен був робити позначку на супровідному до матеріалів дізнання листі поліції, який залишався в наряді прокуратури. Цей загальний порядок прокурори окружних судів могли змінювати з урахуванням місцевих умов і з дозволу прокурора палати [24, с. 15, 25-26]. А коли М. В. Муравйов став міністром юстиції, він своїм наказом 1896 року зазначений порядок поширив на всю імперію [5, с. 23, 37]. І цей порядок дотримувався. Наприклад, в окрузі Новочеркаського окружного суду поліція направляла такі дізнання «на розпорядження» дільничному товаришу прокурора, який у зв'язку з відсутністю ознак злочину або недоведеністю факту злочину на супровідних листах ставив в основному резолюцію: «дізнання припинити за ст. 253 СКС» [15, арк. 1-9, 13, 20, 22, 35, 95].

Якщо в ході дізнання, на думку поліції, факт вчинення злочину або провини підтверджувався, то матеріали дізнання вона передавала судовому слідчому й про це повинна була повідомити прокуратуру (ст. 255 СКС). Такий порядок приводив до того, що прокуратура мала можливість перевірити законність порушення поліцією кримінального переслідування тільки у тих справах, у яких з рішенням поліції не погодився слідчий.

Відповідно до закону (ст. 309 СКС), якщо судовий слідчий у повідомленні поліції не знаходив достатніх підстав до проведення слідства, то повинен був негайно сповістити про це прокуратуру. А практика показала, що справи поліцією порушувалися й направлялися судовому слідчому не завжди обгрунтовано. Незважаючи на те, що урядова комісія в середині 90-х років відзначила, що порушення кримінального переслідування поліцією «у цілому представляється більш-менш ґрунтовним» [9, с. 36-37], судові слідчі часто не погоджувалися з рішеннями поліції й матеріали поліцейського дізнання, що надійшли їм, направляли до прокуратури. Наприклад, у 1890 році судові слідчі направили до прокуратури 7839 таких справ (або 5,3% від загальної кількості справ), а у 1905 році – 17734 (4,6%) [25, с. 6; 26, с. 12].

Спірні питання, що виникали в зазначених випадках між поліцією й судовим слідчим, вирішувалися прокуратурою, яка на практиці припиняла безліч незаконно порушених поліцією справ [12, с. 235] або пропонувала слідчому провести попереднє слідство.

Таким чином, можна зробити висновок про те, що на початковому етапі після проведення судової реформи прокуратура мала обмежені можливості для нагляду за проведенням дізнання про події із сумнівними ознаками злочинного діяння та прийняттям рішень за його результатами. Незважаючи на те, що закон не зобов'язував прокуратуру перевіряти законність припинення поліцією дізнання, на практиці такі перевірки проводилися. Можливості прокурорського нагляду були розширені у 1884 році, коли закон поклав на прокуратуру обов'язок перевіряти матеріали всіх дізнань, у яких поліція не встановила ознаки злочинного діяння (у т. ч. підвідомчого мировому суду). Однак нагляд за законністю порушення поліцією кримінального переслідування як і раніше обмежувався випадками незгоди судового слідчого з рішенням поліції, яка направила йому справи для проведення попереднього слідства.

ЛИТЕРАТУРА

1. Инструкция чинам полиции округа Киевской судебной палаты по обнаружению и исследованию преступлений / сост. прокурор Киевской судебной палаты Н. А. Шепелев – Киев : тип. Губ. правления, 1883. – 76 с.
2. Инструкция прокурора Киевской судебной палаты чинам полиции округа Киевской судебной палаты по обнаружению и исследованию преступлений. – Киев : Тип. К. Н. Милевского и Ко, 1910. – 99 с.
3. Инструкция чинам полиции по обнаружению и исследованию преступлений / сост. прокурор Харьковской судебной палаты А. А. Крылов. – Харьков : Тип. «Печатное дело», 1914. – 180 с.
4. Инструкция чинам полиции по обнаружению и исследованию преступлений / сост. прокурор Московской судебной палаты А. В. Степанов. – М. : Печатня А. Снегиревой. – 1911. – 183 с.
5. Наказ министра юстиции, генерал-прокурора, чинам прокурорского надзора судебных палат и окружных судов. – СПб. : тип. Правит. Сената, 1896. – 118 с.
6. Объяснительная записка к проекту Устава уголовного судопроизводства / Выс. учр. комиссия. – [СПб., 1863 : б.м. и г.]. – 496 с.
7. О порядке сношения лиц прокурорского надзора с полицией : Сенатский указ от 1 июня 1871 года // Полное собрание законов Российской империи (ПСЗ). – Собр. 2-е. – Т. 46. – Отд. 1. – СПб., 1874. – № 49689.
8. О подтверждении присутственным местам и должностным лицам о точном соблюдении 250, 255 и 1090 статей Устава уголовного судопроизводства 20 ноября 1864 года : Сенатский указ от 9 января 1870 года // ПСЗ. – Собр. 2-е. – Т. 45. – Отд. 1. – СПб., 1874. – № 47896.
9. Высочайше учрежденная комиссия для пересмотра законоположений по судебной части : Труды. – Т. 3. Свод ревизионных отчетов. – СПб. : тип. Правит. Сената, 1897. разд. паг. – Раздел 2. – 640 с.
10. ... Труды. – Т. 3. Свод ревизионных отчетов. – СПб. : тип. Правит. Сената, 1897. – разд. паг. – Раздел 1. – 69 с.
11. ... Труды. – Т. 6. Свод статистических данных. – СПб. : тип. Правит. Сената, 1897. – II, 387 с.
12. Материалы для пересмотра законоположений о порядке производства предварительных следствий. – Часть вторая. Отзывы и замечания лиц судебного ведомства. – СПб. : Изд. мин-юстиции; тип. Правит. Сената, 1882. – 428 с.
13. Систематический сборник решений Правительствующего Сената по вопросам об ответственности должностных лиц административного ведомства за преступления должности. (1868-1896 г.) / сост. В. И. Тимофеевский, С. П. Кузнецов – СПб. : тип. Правит. Сената, 1896. – VIII, 930 с.

14. Соколов А. А. Практическое руководство для судебных следователей: в 3 т. – Том 1. – Вильна: тип. А. Г. Сыркина, 1891. – 575 с.
15. Государственный архив Ростовской области. – Фонд 397. – Оп. 1. – Дело 107. – 220 л.
16. Судебные уставы Императора Александра II с законодательными мотивами и разъяснениями. Устав уголовного судопроизводства. 11-е изд. / сост. С. Г. Щегловитов. – СПб.: тип. Т-ва А.С. Суворина, 1913. – 948 с.
17. ... Труды. – Т. 5. Свод ревизионных отчетов. – СПб.: тип. Правит. Сената, 1897. – 578 с.
18. Грёдингер Ф. И. Прокурорский надзор за пятьдесят лет, истекших со времени его преобразования по Судебным уставам императора Александра II. – Петроград: Сенатская тип., 1915. – 55 с.
19. Муравьев Н. В. Прокурорский надзор в его устройстве и деятельности: пособие для прокурорской службы. – Т. 1. – М.: Университетская тип., 1889. – VIII, 552 с.
20. Инструкция прокурора Казанской судебной палаты С. Гончарова о порядке действий лиц прокурорского надзора округа Казанской судебной палаты, а также чинов полиции по участию последних в производстве предварительного следствия. – Казань: тип. Штаба Казанского военного округа, 1880. – разд. паг. – Ч. III. – 24 с.
21. Инструкция прокурора Московской судебной палаты С. Гончарова о порядке действий лиц прокурорского надзора округа Московской судебной палаты, а также чинов полиции по производству дознаний и участию в предварительном следствии. – М.: тип. А.В. Малокова и К^о, 1881. – разд. паг. – Ч. 3. – 148 с.
22. О порядке прекращения полицией дознаний о происшествиях, по которым не обнаружено признаков преступления или проступка: Высочайше утвержденное мнение Государственного Совета от 1 мая 1884 года // ПСЗ. – Собр. 3-е. – Т. 4. – СПб., 1887. – № 2188.
23. Фойницкий И. Я. Курс уголовного судопроизводства: в 2 т. – Т. 1. – СПб.: Изд-во «Альфа», 1996. – 552 с.
24. Инструкция чинам прокурорского надзора округа Московской судебной палаты / под ред. прокурора Московской судебной палаты Н. В. Муравьева. – М.: тип. А. И. Мамонтова и К^о, 1886. – 71 с.
25. Свод статистических сведений по делам уголовным, производившимся в 1890 году в судебных учреждениях, действующих на основании уставов Императора Александра II. В трех частях. – СПб.: Изд. мин-ва юстиции; тип. Правит. Сената, 1895. – разд. паг. – Ч. 1. – 37 с.
26. Свод статистических сведений по делам уголовным, производившимся в 1905 году в судебных учреждениях, действующих на основании уставов Императора Александра II. В трех частях. – СПб.: Изд. мин-ва юстиции; Сенатская тип., 1908. – разд. паг. – Ч. 1. – 76 с.